

E.T.A. HOFFMANN

ÜSTAT PİRE

İKİ ARKADAŞIN BAŞINDAN GEÇEN YEDİ MACERA

Çeviri: BİLGE UĞURLAR - TÜRKİS NOYAN

E.T.A. HOFFMANN

ÜSTAT PİRE

İKİ ARKADAŞIN BAŞINDAN
GEÇEN YEDİ MACERA

Can Klasik

Üstat Pire İki Arkadaşın Başından Geçen Yedi Macera, E.T.A. Hoffmann
Almanca aslından çevirenler: Bilge Uğurlar - Türkis Noyan
E.T.A. Hoffmann, 1822

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu baskı için kaynak alınan sansürlü metin: Julius Bard Verlag, 1908.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının
yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2019

3. basım: Mayıs 2023, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.
Maltepe Mah. Davutpaşa Çifttehavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-4004-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

E.T.A. HOFFMANN

ÜSTAT PİRE

İKİ ARKADAŞIN BAŞINDAN
GEÇEN YEDİ MACERA

MASAL

Almanca aslından çevirenler

Bilge Uğurlar - Türkis Noyan

E.T.A. Hoffmann'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gece Tabloları, 2012

Şeytanın İksirleri, 2014

Kedi Murr'un Hayat Görüşleri, 2016

Küçük Zaches Namıdığır Zinnober, 2018

ERNST THEODOR AMADEUS HOFFMANN, 1776'da Königsberg'de (bugünkü Kaliningrad) doğdu. Asıl adı Ernst Theodor Wilhelm Hoffmann'dır. Hukuk öğrenimi gördükten sonra 1800'de devlet memurluğuna atandı ve Prusya'nın işgali altında bulunan Polonya'da çalışmaya başladı. 1806'da Prusya'nın Napoléon güçleri tarafından yenilgiye uğratılmasına kadar bu görevinde kaldı. Hoffmann, 1814'e kadar müzik eleştirmenliği ve tiyatrolarda müzik yönetmenliği yaptı. 1811'de *Arlequin* adlı bir bale besteledi. Alman Romantizminin ilk yazarlarından olan dostu Friedrich de la Motte Fouqué'nin *Undine* adlı masalını operalaştırması da bu döneme rastlar. Hoffmann, 1814'ten itibaren edebiyata yöneldi. 1814-1815 tarihli *Phantasiestücke in Callots Manier* (Callot Tarzı Düşlemler) adlı öykü kitabı, yazar olarak ün kazanmasını sağladı. 1816'da yeniden devlet hizmetine girerek Berlin Temyiz Mahkemesi'nde yargıçlık yapmaya başladı. *Şeytanın İksirleri* (1815-1816) ve *Kedi Murr'un Hayat Görüşleri* (1820-1822) adlı romanları, *Gece Tabloları* (1816-1818) ve *Die Serapionsbrüder* (Serapion Kardeşler, 1819-1821) adlı öykü derlemeleri büyük ilgi gördü. Hoffmann'ın peri masallarından doğaüstü felaket öykülerine kadar eşsiz hayal gücünü sergilediği eserleri, Çaykovski'nin bale süiti *Fındıkkıran* da dahil olmak üzere pek çok opera bestesine esin kaynağı oldu. Eserleriyle Honoré de Balzac, George Sand ve Théophile Gautier gibi isimlerin saygısını kazandı; Victor Hugo, Charles Baudelaire, Guy de Maupassant, Aleksandr Puşkin, Fyodor Dostoyevski ve Edgar Allan Poe'yu etkiledi. E.T.A. Hoffmann, 1822'de Berlin'de öldü.

BİLGE UĞURLAR, 1964'te İstanbul'da doğdu. 1982'de İstanbul Erkek Lisesi'ni, 1989'da Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Peter Handke'nin *Don Juan*, Friedrich Schiller'in *Hayaletgören*, Heinrich von Kleist'in *Michael Kohlhaas*, Joseph Roth'un *Hotel Savoy*, E.T.A. Hoffmann'ın *Kedi Murr'un Hayat Görüşleri* ve *Küçük Zaches*, *Namıdiğer Zinnober* adlı yapıtlarını Türkis Noyan'la birlikte çevirdi.

TÜRKİS NOYAN, 1929'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı'nı bitirdi. Stephan Gerlach'ın seyahatnamesi *Türkiye Günlüğü* (Cilt 1-2), Tobias Heinzelmann'ın *Osmanlı Karikatüründe Balkan Sorunu: 1908-1914* ve *Osmanlı'da Bir Köle: Brettenli Michael Haberer'in Anıları: 1585-1588*, çevirdiği yapıtlardan bazılarıdır.

Birinci Macera

Giriş

Değerli okur bu bölümde Bay Peregrinus¹ Tyss'ün hayatı hakkında bilmesi gereken ayrıntıları öğrenir. – Kitap ciltçisi Lämmerhirt'in Kalbächer Gasse'deki evinde Noel armağanlarının dağıtılması ve ilk maceranın başlangıcı. – İki Aline².

Bir varmış bir yokmuş... – Günümüzde hangi yazar hikâyeciğine hâlâ bu girişle başlamaya cesaret edebilir ki! – “Modası geçmiş! – Sıkıcı!” – diye haykırır nezaketli, daha çok da nezaketsiz okur ve o eski Romalı şairin bilgece *in medias res*³ deyişine uygun olarak doğrudan konuya girilmesini ister. Aksi halde, sözü uzata uzata konuşan geveze bir misafir az önce ziyarete gelmiş, koltuğuna yayılmış ve bitmek bilmez söylevine başlamak üzere hafifçe öksürerek sesini ayarlıyormuş hissine kapılan

1. (Lat.) Yabancı, vatandaş olmayan kimse; gezgin. (Ç.N.)

2. (Yun.) Işıldayan, parıldayan anlamına gelen Helene sözcüğünden türetilen “Aline” ismi, asil, saygın, yüce anlamında kullanılır. (Ç.N.)

3. (Lat.) Şeylerin ortasında. Terimi ilk kez Romalı şair Horatius (MÖ 65-MÖ 8) *Ars Poetica* adlı eserinde Homeros için kullanır. Bu edebî anlatım tekniğine göre, olay dizisi kurgulanırken hikâyeye bir durumu ya da karakterleri tanıtarak kronolojik olarak baştan başlamak yerine, ortadan ya da sona yakın bir yerden, dramatik bir olayla başlanır ve hikâye ilerledikçe olaylar geriye dönüşlerle açıklanır. (Ç.N.)

okur, kitabı henüz açmışken sıkılarak pat diye kapatır. Gerçi *Üstat Pire* adlı bu harika masalın yayıncısı, böyle bir başlangıcın daha uygun olduğu görüşündedir, hatta en mükemmel masal anlatıcıları olan dadıların, yaşlı kadınların vs. anlatılarına hep böyle başladıkları dikkate alınırsa, bu görüşünün aslında bütün hikâyelerin başlangıcı için geçerli olduğunu düşünmektedir. Ama her yazar öncelikle okunmak için yazdığına göre, o da (yani söz konusu yayıncı) değerli okuru gerçekten kendi okuru olma zevkinden mahrum etmek istemez. Böylece sözü fazla uzatmadan, bu öyküde Peregrinus Tyss'ün başından geçen tuhaf olayların konu edileceğini açıklar ve maceralarının başladığı o Noel akşamına kadar Peregrinus'un hiç böylesine endişeli ve neşeli bir beklentiyle kalbinin çarpmamış olduğunu belirtir.

Peregrinus, kendisine her Noel'de armağanların verildiği kabul salonunun yanında yer alan karanlık bir odadaydı. Orada kâh usulca bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, arada bir kapının arkasında olup bitenlere kulak kabartıyor, kâh sessizce bir köşeye oturuyor, gözlerini kapayarak salondan yayılan acıbadem kurabiyesi ve zencefilli çöreklerin mistik kokusunu içine çekiyordu. Gözlerini tekrar açtığında, kapının aralığından içeriye sızan ve duvarda oradan oraya sıçrayan parlak ışık huzmesi gözlerini kamaştırınca, içini tatlı, esrarengiz bir ürperti kaplıyordu.

Sonunda minik gümüş çingırağın sesi duyuldu, salonun kapısı açıldı ve Peregrinus rengârenk parıldayan Noel mumlarının oluşturduğu bir ışık denizinin içine daldı. – Peregrinus, en güzel hediyelerin son derece hoş ve zarif bir düzen içinde yerleştirilmiş olduğu masayı görünce donup kaldı ve bağrından kopan bir haykırıyla, "Aaa!" diyebildi yalnızca. Daha önce Noel ağacı hiç bu kadar bol meyve yüklü olmamıştı, akla hayale gelebilecek tüm şekerleme çeşitlerinin yanı sıra altın fındıklarla, cevizlerle

ve Hesperidlerin bahçelerinden¹ gelme altın elmalarla dolu dallar, üzerlerindeki tatlı yükün ağırlığından eğiliyorlardı. En nadide oyuncaklar, en güzel kurşun askerler, kurşun avcılar ve açık duran resimli kitaplar öylesine özenle dizilmişti ki, anlatmakla bitecek gibi değildi. Ne var ki Peregrinus kendisine sunulan bu zenginliğin bir parçasına bile dokunmaya cesaret edemiyor, yalnızca şaşkınlığını yenmeye ve bütün bunlara gerçekten sahip olmanın mutluluğunu kavramaya çalışıyordu.

“Ah sevgili anneciğim ve babacığım! – Ah canım Aline’ciğim!” diye haykırdı, içindeki coşku doruk noktasına ulaşmıştı. “Beğendin mi, Peregrin’cik?” diye karşılık verdi Aline. – “Gerçekten de sevindin mi, yavrucuğum? – Bütün bu güzel şeylere daha yakından bakmak istemez misin; yeni atına, bu alımlı doru ata binmeye heves etmiyor musun?” “Muhteşem bir at,” dedi Peregrinus, eyerlenmiş değnekten atı gözlerinde sevinç gözyaşlarıyla inceleyerek, “muhteşem bir at, safkan bir Arap atı!” Hemen soylu ve mağrur atın üzerine atladı; aslında usta bir binici olan Peregrinus, bu sefer herhalde yanlış bir şey yapmış olmalıydı ki, vahşi Pontifex² (atın adı buydu) burnundan soluyarak şahlandı ve binicisini üzerinden attı; Peregrinus acınası bir halde bacakları havaya dikilmiş olarak yere düştü. Korkudan neredeyse kalbi duracak olan Aline onun yardımına yetişemedi, Peregrinus tekrar ayağa fırlamış, arka bacaklarıyla çifte atıp kaçmaya yeltenen atı dizginlerinden yakalamıştı. Peregrinus yeniden atın üzerine sıçradı ve tüm binicilik hünelerini sergileyip gücünü ve yeteneğini kullanarak vahşi aygırı

1. Yunan mitolojisinde peri Hesperidler yüz başlı ejderha Ladon’un bekçilik yaptığı ölümsüzlük başışlayan altın elmaların yetiştiği bahçelere bakmakla görevlidirler. (Ç.N.)

2. Eski Roma’da başkâhin. (Ç.N.)

öyle bir yola getirdi ki, at titredi, kesik kesik soludu, inledi ve Peregrinus'u güçlü ve kudretli efendisi olarak benimsedi. – Peregrinus attan inince, Aline tam bir teslimiyetle sahibine boyun eğmiş olan atı ahıra götürdü.

Odanın içinde, hatta evin her tarafında akıl almaz bir gürültüye yol açan bu paldır küldür at koşturması artık sona ermişti; Peregrinus masanın başına oturup diğer parıltılı armağanları sakince daha yakından incelemeye başladı. Birbiri ardına bademezmelerini keyifle yiyip yutarken, bir yandan da kuklaların her birinin kollarını ve bacaklarını hareket ettiriyor, resimli kitapların birini alıp diğerini bırakıyordu, sonra ordusunu teftiş etmeye koyuldu, askerlerinin üniformasını tam anlamıyla amacına uygun buldu; bir tek askerin bile midesi olmadığından, haklı olarak, ordusunun kesinlikle mağlup edilemeyeceği inancındaydı, sonunda sıra avcılık oyunlarına geldi. Sadece tavşan ve tilki avının olduğunu fark edince, canı biraz sıkıldı, çünkü geyik ve yabandomuzu avı ortada yoktu. Oysa bu oyunların da mutlaka olması gerekiyordu, bunu Peregrinus'tan daha iyi kimse bilemezdi, hepsini uğraşıp didinerek özenle bizzat kendisi satın almıştı. –

Neyse! – Görünen o ki, öykünün yazarı söz konusu Noel sergisinin içyüzünü kendisi bildiği halde değerli okurun henüz bilmediğini hesaba katmadan gelişigüzel anlatmaya devam ederse, birçok şey yanlış anlaşılabilir, bu nedenle bir an önce önlem almak gerekir!

Peregrinus Tyss'ün bir çocuk olduğunu zanneden ve şefkatli annesinin ya da Romantik üsluba uygun olarak Aline diye adlandırılan, kendini bu çocuğa adanmış bir kadının ona Noel armağanları verdiğini sanan okur, son derece yanılacaktır. Aslında durum hiç de böyle değildir! –

Bay Peregrinus Tyss, otuz altı yaşına basmış ve hayatının neredeyse en güzel yıllarını geride bırakmıştı. Altı

yıl önce yakışıklı bir adam olduğu söylenirdi; şimdi ise kibar bir beyefendi olarak nitelendirilmeyi hak ediyordu, ancak eskiden olduğu gibi şimdi de herkes Peregrinus'un çok içine kapanık, hayatı tanımayan, açıkçası hastalık derecesinde melankolik biri olmasından yakınıyordu. Evlilik çağında kızı olan babalar, iyi huylu Tyss'ün bu melankoliden kurtulabilmesi için en iyi çarenin evliliğe karar vermesi olduğu fikrindeydiler, ne de olsa o eşini dilediği gibi seçebilirdi ve kolay kolay reddedilme korkusu yaşamazdı. Kız babalarının fikri, en azından ikincisi bakımından doğrudu, çünkü Bay Peregrinus Tyss, daha önce belirttiği gibi, kibar bir adam olmasının dışında, saygın bir tüccar olan babası Bay Balthasar Tyss'ün kendisine miras bıraktığı oldukça yüklü bir servetin de sahibiydi. Böyle üstün nitelikli erkeklerin, aşkın en coşkulu dönemini geride bırakmış, yani en azından yirmi üç-yirmi dört yaşlarındaki genç bir kıza masum bir tavırla, "Dest-i izdivacınıza talip olabilir miyim, kıymetlim?" sorusunu sorduğunda, yüzü kızaran ve utanarak önüne bakan genç kızdan, "Lütfen anneciğimle, babacığımle görüşün, onlar neyi münasip görürlerse, ben onu kabul ederim, ben kendi başıma karar veremem!" cevabından farklı bir karşılık aldığına çok ender rastlanır. Anne ve baba ise ellerini ovuşturarak, "Tanrı'nın arzusu-na karşı çıkmayız, efendi oğlumuz!" derler. –

Fakat görünüşe bakılırsa Bay Peregrinus Tyss'ün evlenmeye hiç niyeti yoktu. Çünkü aslında genel olarak insanlardan kaçan biri olmasının dışında, özellikle kadın cinsine karşı tuhaf, marazi bir hassasiyet gösteriyordu. Bir kadının yakınındayken alnında ter damlaları birikiyor, hele oldukça güzel bir genç kız onunla konuşmaya kalkarsa, öyle bir korkuya kapılıyordu ki, dili tutuluyor, bütün vücudunu şiddetli bir titreme alıyordu. Herhalde yaşlı hizmetçisinin çevredeki çoğu kimse tarafından doğa

tarihinde nadir görülen bir tür sayılacak kadar çirkin olması da bu yüzden. Öte yandan yaşlı hizmetçinin yer yer ağarmış, taras taras kara saçlarının akıntılı ve kızarık gözleriyle gayet uyumlu oluşu gibi, kızarmış iri burnunun da morarmış dudaklarıyla uyum içinde olması, bir Blocksberg cadısı¹ görüntüsünü layıkıyla tamamlıyordu, öyle ki birkaç yüzyıl önce yaşasaydı, kazığa bağlanıp yakılmaktan kurtulması neredeyse imkânsızdı, oysa şimdi Bay Peregrinus Tyss ve elbette daha başkaları tarafından da çok iyi niyetli biri olarak kabul ediliyordu. Aline gerçekten böyle biriydi, bu yüzden de onun bazı alışkanlıkları mazur görülebilirdi: Örneğin açlığını ve tabii ihtiyaçlarını gidermekten arta kalan zamanlarda sık sık bir kadeh şnaps içer, arada da önlüğünden siyah cilalı, kocaman bir kutu çıkarıp, heybetli burnuna bolca hakiki Offenbach enfiyesi çekerdi. Değerli okur, bu ilginç şahsiyetin Noel akşamı verilecek olan armağanları düzenleyen Aline ile aynı kişi olduğunu çoktan fark etmiş olsa gerektir. Tanrı bilir, Golkonda kraliçesinin² ünlü adını nasıl almıştı. –

Kız babası olanlar, zengin ve kibar Bay Peregrinus Tyss'ün kadınlara karşı çekingenliğini bir tarafa bırakıp hemen evlenmesini arzu ediyorlardı, buna karşılık müzmin bekârlar ise Bay Peregrinus'un evlenmemekle çok doğru hareket ettiğini, çünkü mizacının evliliğe uygun olmadığını söylüyorlardı.

Ne yazık ki birçokları “mizaç” sözcüğünü söylerken son derece esrarengiz bir yüz ifadesi takınıyorlar, ayrıntı-

1. Blocksberg (Brocken), Harz Dağları'nın en yüksek noktasıdır. Alman folkloründe cadıların bir araya geldiğine inanılan Walpurgis Gecesi, 1 Mayıs arifesinde burada kutlanırdı. (Ç.N.)

2. *Golkonda Kraliçesi Aline* [*Aline, Reine de Golconde*] adlı operanın başkahramanı. 1808'de Hoffmann, Bamberg Tiyatrosu'nda müzik direktörlüğü görevine bu operanın temsiliyle başlamıştır. Güney Hindistan'da bir şehir olan Golkonda, bir dönem dünya elmas ticaretinin merkezi sayılırdı. (Ç.N.)

lar sorulduğunda ise, anlaşılmaZlığa yer bırakmayacak bir açıklıkla, Bay Peregrinus Tyss'ün maalesef bazen biraz kaçık sayılabileceğini, bunun da çocukluktan kalma bir rahatsızlık olduğunu belirtiyorlardı. – Zavallı Peregrinus'u kaçık bulanların çoğu, akıl ve mantık kurallarına sıkı sıkıya uymayı gerektiren hayatın büyük şose yolunda ilerlerken en iyi önder ve rehberin kesinlikle burun olduğunu düşünen ya da yol kenarındaki mis kokulu çalıların ve çiçeklenmiş çayırın ayartısına kapılmamak için at gözlüğü takmayı tercih eden kişilerdi.

Doğrusu şü ki, Bay Peregrinus kendinde ve davranışlarında insanların kavrayamadığı birçok tuhaflık barındırıyordu.

Daha önce belirtildiği gibi, Bay Peregrinus Tyss'ün babası çok zengin ve saygın bir tüccardı; bunun yanı sıra güzide bir semt olan Rossmarkt'ta çok güzel bir evi bulunmaktaydı; işte bu evde, üstelik küçük Peregrinus'a her zaman Noel hediyelerinin verildiği odada, bu kez de yetişkin Peregrinus Noel armağanlarını alıyordu. Demek ki bu öyküde anlatılan olağanüstü maceraların geçtiği yer hiç kuşkusuz ünlü ve güzel Frankfurt am Main şehrinden başka bir yer olamazdı. – Bay Peregrinus'un anne ve babasına gelince; onlar hakkında herkesin saygıyla andığı, dürüst ve sessiz sakin insanlar olmaları dışında söylenebilecek özel bir şey yoktu. Baba Tyss borsada edindiği sınırsız itibarı, daima doğru ve emin yatırımlar yaparak art arda büyük paralar kazanmasına ve buna rağmen asla ukala tavırlar takınmayıp sahip olduğu alçakgönüllülüğü korumasına borçluydu. Bay Tyss hiçbir zaman servetiyle övünmezdi, aksine zenginliğinin tek kanıtı hiçbir konuda pintilik etmemesi ve iflas etmiş olan borçlularına karşı, bu durumu hak etmiş olsalar bile, hoşgörülü davranmasıydı. – Bay Tyss'ün evliliği çok uzun süre çocuksuz kalmıştı, nihayet neredeyse yirmi yıl sonra Ba-

yan Tyss gürbüz ve sevimli bir erkek çocuğu dünyaya getirerek kocasının yüzünü güldürdü, işte bu çocuk bizim Bay Peregrinus Tyss'tü.

Peregrinus'un anne ve babasının ne kadar büyük bir sevinç yaşadığı kolayca tahmin edilebilir, bugün bile hâlâ tüm Frankfurt halkı yaşlı Tyss'ün düzenlediği muhteşem vaftiz kutlamasını ve orada sunulan adeta bir taç giyme törenine layık en kaliteli, yıllanmış Rhein şaraplarını anmaktadır. Yaşlı Bay Tyss, bu vaftiz kutlamasına hem kendisini düşmanca zihniyetlerle incitmiş olan kişileri, hem de kendisinin incitmiş olabileceğini düşündüğü kimseleri davet etmişti, böylece bu kutlama gerçek bir barış ve uzlaşma şölenine dönüşmüş ve onun daha büyük bir övgüyle anılmasını sağlamıştı.

Ah! – Ama ne var ki zavallı Bay Tyss, onu bu kadar mutlu eden bu yavrucuğun kısa bir süre sonra ona üzüntü ve dert kaynağı olacağını bilmek şöyle dursun, tahmin bile edemezdi.

Daha ilk baştan, minik Peregrinus kendine özgü garip bir ruh hali sergiliyordu. Birkaç hafta boyunca bedeninde herhangi bir hastalık belirtisi görülmezsizin gece gündüz hiç durmadan çılglık atarak ağladıktan sonra, birdenbire suskunlaşıp duyarsızlığa varan bir donukluk içinde adeta taş kesiliyordu. Onu hiçbir şey etkilemiyor gibiydi, ne gülüyor ne de ağlıyordu, yüz çizgilerinde en ufak bir değişiklik olmuyordu, adeta cansız bir kuklaya benziyordu. Annesi bu durumun nedenini, hamileliği sırasında yirmi yıldır hiç konuşmadan donup kalmış gibi aynı cansız yüz ifadesiyle bürodaki hesap defterinin başında oturan yaşlı muhasebeci ile karşılaşmasına bağlıyor ve bu minik otomat için sel gibi gözyaşı döküyordu. Günün birinde bebeğin vaftiz annesinin aklına çok isabetli bir fikir geldi ve küçük Peregrinus'a rengârenk ama aslında çirkin bir palyaço armağan etti. Çocuğun bakışları

birdenbire hayret verici bir şekilde canlandı, dudaklarına tatlı bir gülümseme yayıldı, elleri kuklaya doğru uzandı ve kukla eline verilir verilmez, onu şefkatle bağrına bastı. Ardından bu rengârenk kuklaya doğru yeniden zeki ve anlamlı gözlerle baktı, sanki birdenbire algısı ve aklı uyanmış gibiydi, üstelik yaşitlarına kıyasla daha büyük bir canlılıkla. “Bu çocuk cin gibi,” dedi vaftiz annesi, “ele avuca sığmayacak! – Şu gözlerine bir bakın, bu çocuk daha şimdiden gereğinden fazla düşünüyor!”

Bu ifade yaşlı Bay Tyss’ü avutmaya yetti, çünkü o yıllarca boş ümitlerle bekledikten sonra, aklı kıt bir çocuk sahibi olduğu düşüncesini çoktan kabullenmişti. Ne var ki kısa bir süre sonra Baba Tyss’ün içini yeni endişeler kapladı.

Çocukların genelde konuşmaya başladığı dönemin üzerinden çok uzun zaman geçmesine rağmen, Peregrinus’un en ufak bir ses bile çıkarmaması, onun sağır ve dilsiz olabileceğini akla getirebilirdi, ama bazen ona hitaben konuşan kişiye o kadar dikkatli gözlerle bakıyor, hatta kâh sevinçli kâh üzgün yüz ifadeleri takınarak ilgisini o kadar belli ediyordu ki, onun söylenenleri sadece duymakla kalmayıp her şeyi anladığına dair kuşkuyla yer bırakmıyordu. – Hatta günün birinde dadının anlattıklarını kendi gözleriyle gördüğünde annesinin duyduğu hayret azımsanacak gibi değildi. – Çocuk gece yatağında yattarken kimsenin onu fark etmediğini zannettiği sırada kendi kendine konuşuyordu, tek tek kelimeler söylemenin yanı sıra tam cümleler de kuruyordu, üstelik bunlar abuk sabuk sözlerden ibaret olmayıp uzun bir alıştırma gerektiren cümlelerdi. Tanrı kadınlara çok özel, sağlam bir sezgi bahşetmiştir; böylece kadınlar insan doğasını, ne kadar farklı tarzlarda gelişmiş olsa da, doğru kavramayı bilirler, bu yüzden de en azından çocuk bir yaşına gelene kadar, genellikle en iyi eğitimciler onlardır. Bu sez-

giye uygun olarak, Bayan Tyss de çocuğa onu izlediğini belli etmekten ya da onu konuşmaya zorlamaktan kaçınıyordu, dahası başka ustaca yollarla onun bu güzel konuşma yeteneğini gizli tutmaktan kendiliğinden vazgeçmesini, parlak ifadeleriyle dünyayı kendine hayran bırakmasını ve yavaş yavaş da olsa açıkça sesini duyurmasını sağlamaya çalışıyordu.

Gene de çocuk konuşmaya karşı sürekli bir direnç gösteriyordu, onu sessizce yalnız başına bıraktıklarında çok mutlu oluyordu. –

Baba Tyss'ün çocuktaki konuşma eksikliği nedeniyle duyduğu endişe geçmişse de, bir süre sonra içini daha büyük endişeler kapladı. Bebek Peregrinus, bir erkek çocuk olarak büyüüp artık sağlam bilgiler edinmesi gerektiğinde, ona ancak büyük bir çabayla bir şeyler öğretmek mümkünmüş gibi görünüyordu. Okuma yazma öğrenmesi de tıpkı konuşma yetisi gibi mucizevi bir şekilde gelişti; ilk önce kesinlikle başarısız olan çocuk, sonra birdenbire mükemmel olarak, bütün beklentilerin ötesinde okuyup yazabildi. Sonraları özel öğretmenler arka arkaya eve girip çıkmaya başladı, bunun nedeni çocuktan memnun olmamaları değil, aksine onun mizacına uygun bir yöntem bulamamalarıydı. Peregrinus sessiz, terbiyeli ve çalışkandı, ama özel öğretmenlerin istediği gibi ona esaslı, sistematik bir öğretim yönteminin uygulanması düşünülemezdi, çünkü o sadece bütün ruhuyla kendini verebildiği, doğrudan içindeki en derin hislere hitap eden konuları kavrayabiliyor, bunun dışında kalanlar hiçbir iz bırakmadan geçip gidiyordu. Hislerine hitap eden konular ise, mucizevi olan ve onun hayal gücünü uyaran her şeydi, daha sonra o bu hayal âleminde yaşıyor ve hareket ediyordu. – Öyle ki, örneğin, günün birinde ona Pekin şehrinin tüm sokaklarını, evlerini vs. içeren ve odasının bütün duvarlarını kaplayan bir çizim armağan etmişlerdi.

Çekingen mizaçlı Peregrinus Tyss, bir Noel akşamı hediyeler götürdüğü bir evde esrarengiz Dörtje Elverdink'le karşılaşır. Dörtje başının dertte olduğunu söyleyerek ondan kendisini evine almasını rica eder. Bu sırada kentte bir pire terbiyecisi ve mikroskop ustası, pirelerinin ve güzel yeğeni Dörtje'nin ortadan kaybolduğundan yakınmaktadır. Peregrinus Tyss'ün arkadaşı George Pepusch da Magusa'lı Prenses Gamameh olduğunu iddia ettiği Dörtje'yi aramaktadır. Peregrinus, uzun zaman pire terbiyecisinin elinde tutsak olan ve şimdi kendisinden korunma talep eden Üstat Pire'yle yakınlık kurar. Pire aslında Prenses Gamameh olan güzel Dörtje'den kaçmaktadır ve Peregrinus'a Dörtje'nin onu asla ele geçirmemesi gerektiğini söyler. Yoksa pire halkı sonsuza dek tutsaklığa mahkûm olacaktır. Peregrinus, Dörtje'den etkülense de Üstat Pire'yi koruyacağına söz verir.

İlk kez 1822'de sansürlenerek yayımlanan Üstat Pire'de Hoffmann, Alman romantizminin gözde yazın türü olan sanat masalının seçkin örneklerinden birini sergiler. Hoffmann'ın, dönemin Prusya'sına hâkim demagojik unsurları karikatürleştirdiği Üstat Pire, fantastik öğelerle bezeli gerçek bir taşlamadır.

#dünyaklasikleri #almanklasikleri #fantastik #masal #hiciv
#almanromantizmi #pire

